صنایع نساجی ایران در سال ۱۴۰۴؛ بقا در طـــوفان هزینه‌ها

تهیه و تنظیم: مینا بیانی

در سال ۱۴۰۴، صنعت نساجی ایران یکی از پیچیده‌ترین و پرچالش‌ترین دوره‌های خود را تجربه کرد؛ دوره‌ای که در آن فاصله میان «ظرفیت تولید» و «توان مالی» به‌طور محسوسی افزایش یافت. صنعتی که از تأمین پنبه و الیاف تا ریسندگی، بافندگی، رنگرزی، تکمیل و در نهایت تولید پوشاک را در بر می‌گیرد، با موجی از افزایش هزینه‌ها در تمام حلقه‌های زنجیره تأمین روبه‌رو شد؛ موجی که نه‌تنها ساختار قیمت‌گذاری را دگرگون کرد، بلکه تصمیم‌های راهبردی بسیاری از تولیدکنندگان را نیز تحت تأثیر قرار داد.

افزایش چندبرابری هزینه‌ها در کل زنجیره ارزش نخستین فشار از بخش مواد اولیه آغاز شد. قیمت پنبه داخلی، الیاف مصنوعی، نخ و مواد شیمیایی مورد استفاده در رنگرزی و تکمیل، تحت تأثیر نوسانات ارزی و رشد هزینه‌های واردات، جهش قابل توجهی داشت. حتی تولیدکنندگانی که بخشی از مواد اولیه را از داخل تأمین می‌کردند، به‌واسطه وابستگی غیرمستقیم به نرخ ارز و هزینه‌های انرژی و حمل‌ونقل، با افزایش بهای تمام‌شده روبه‌رو شدند.

در حلقه‌های میانی، یعنی ریسندگی و بافندگی، هزینه تعمیر و نگهداری ماشین‌آلات، قطعات یدکی و تجهیزات نیز به‌طور چشمگیری افزایش یافت. بسیاری از ماشین‌آلات این صنعت وابسته به فناوری خارجی‌اند و تأمین قطعات آن‌ها با هزینه‌های چندبرابری نسبت به سال‌های گذشته انجام شد. از سوی دیگر، هزینه انرژی، حمل‌ونقل، بسته‌بندی و خدمات جانبی نیز رشد کرد و فشار مضاعفی بر ساختار هزینه وارد ساخت.

در نهایت، در بخش تولید پوشاک و محصول نهایی، افزایش دستمزدها –هرچند ضروری و متناسب با شرایط معیشتی– در کنار رشد هزینه مواد اولیه، باعث شد بهای تمام‌شده هر واحد محصول نسبت به سال‌های قبل چندین برابر شود. اما این افزایش هزینه الزاماً به همان نسبت به قیمت فروش منتقل نشد؛ زیرا بازار مصرف نیز با کاهش قدرت خرید مواجه بود.

کاهش توان مالی تولیدکنندگان؛ هم‌راستا با مردم سال ۱۴۰۴ سالی بود که تولیدکنندگان، همانند مصرف‌کنندگان، با کاهش توان نقدینگی مواجه شدند. گردش سرمایه در بسیاری از واحدها کند شد؛ فروش نسیه افزایش یافت؛ وصول مطالبات به تعویق افتاد و سرمایه در گردش به چالش اصلی مدیران کارخانه‌ها تبدیل شد.

دسترسی محدود به تسهیلات بانکی با نرخ‌های بهره بالا نیز امکان جبران این کمبود نقدینگی را برای همه فراهم نکرد.

در چنین شرایطی، بسیاری از واحدهای کوچک و متوسط با این پرسش اساسی روبه‌رو شدند: ادامه فعالیت یا توقف تولید؟ برخی تصمیم به تعطیلی موقت یا دائم گرفتند؛ به‌ویژه آن دسته از واحدهایی که حاشیه سودشان در سال‌های گذشته نیز محدود بود و توان تحمل شوک‌های پی‌درپی را نداشتند. اما گروهی دیگر، با وجود زیان یا سود حداقلی، تولید را متوقف نکردند.

استمرار تولید به‌دلیل مسئولیت اجتماعی و حفظ سرمایه انسانی

یکی از ویژگی‌های قابل توجه صنعت نساجی در سال ۱۴۰۴، پایداری بخشی از تولیدکنندگان به‌دلیل تعهد به نیروی انسانی بود.

بسیاری از کارگاه‌ها و کارخانه‌ها با وجود کاهش سودآوری، فعالیت خود را ادامه دادند تا اشتغال کارگرانشان حفظ شود. در صنعتی که سهم بالایی در اشتغال‌زایی دارد، تعطیلی هر واحد می‌تواند پیامدهای اجتماعی گسترده‌ای داشته باشد.

این تصمیم، بیش از آنکه اقتصادی باشد، ریشه در مسئولیت اجتماعی و نگاه بلندمدت به سرمایه انسانی داشت. مدیرانی که سال‌ها برای آموزش و تثبیت نیروی کار خود هزینه کرده بودند، ترجیح دادند با سود کمتر یا حتی بدون سود کوتاه‌مدت ادامه دهند تا ساختار سازمانی و نیروی متخصص خود را از دست ندهند.

امید به آینده و حرکت رو به جلو

با وجود تمام این چالش‌ها، فضای کلی صنعت نساجی در سال ۱۴۰۴ صرفاً آمیخته با رکود و ناامیدی نبود.

بسیاری از فعالان این حوزه به اصلاح ساختارها، افزایش بهره‌وری، کاهش ضایعات، حرکت به سمت تولید محصولات با ارزش افزوده بالاتر و توسعه بازارهای صادراتی به‌عنوان راهکارهای عبور از بحران نگاه کردند.

تمرکز بر طراحی، برندسازی، و تکمیل زنجیره ارزش در داخل کشور بیش از گذشته مورد توجه قرار گرفت.

تجربه سال ۱۴۰۴ نشان داد که صنعت نساجی ایران، هرچند تحت فشار شدید هزینه‌ای و محدودیت‌های مالی قرار دارد، اما از نظر دانش فنی، نیروی انسانی و ظرفیت تولید همچنان توانمند است. بسیاری از تولیدکنندگان با نگاه به آینده، این دوره را مرحله‌ای گذرا در مسیر تحول می‌دانند؛ دوره‌ای که می‌تواند به بازتعریف مدل‌های کسب‌وکار و تقویت ساختارهای رقابتی منجر شود.

در نهایت، صنعت نساجی در سال ۱۴۰۴ تصویری دوگانه داشت: از یک سو، افزایش چندبرابری هزینه‌ها و کاهش توان مالی که برخی را به تعطیلی کشاند؛ و از سوی دیگر، اراده‌ای جدی برای بقا، حفظ اشتغال و امید به آینده‌ای بهتر.

همین امید و استمرار، شاید مهم‌ترین سرمایه این صنعت در عبور از شرایط دشوار سال ۱۴۰۴ باشد.